

Var. Num. Tawamara paimetu. 43
I. N. J. C.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE

**PERSONATA
FELICITATE
CIVILI,**

Cujus

PARTEM PRIOREM,

Consensu Amplissimi SENATUS Philosophici

in illustri ad Auram Athenæo,

PRÆSIDE

MAG. **JOHANN E
BILMARK,**

HIST. & PHIL. PRACT. PROF. REG. & ORDIN.

Publico examini, qua par est, modestia subjicit

ABRAHAMUS MIÖDH,

AUSTRO-FINLANDUS.

IN AUDITORIO MAJORI DIE XXIII. JUNII

ANNI MDCCCLXVII.

H. A. M. C.

ABOÆ, Impressit JOH. C. FRENCKELL.

L. M. G. C.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE

PERSONATA
FELICITATE

* * * * *

*Mon esprit peut bien se tromper, mais mon coeur
est trop ennemi de la tyrannie pour soutenir des senti-
mens, qui seroient contraires à l'humanité.*

Essai de Politique & de Morale Calculée.

D. D.

§. I.

Si hominem, sibi soli inde a nativitate relictum, consideremus, statim nobis occurrit imago illius status, quem naturalem appellare solent Eruditi. Multis quidem hæc arrisit conditio, propterea quod homines in hoc statu ab aliorum imperio fuerint immunes, & singuli ex suo vixerint arbitrio. Sed hi fere sunt, qui externa tantum specie delectantur, nec justa mentis trutina momenta quævis status hujus expendunt. Fatemur omnino, quod DEUS hominem liberum condiderit; sed tam ratio quam experientia ipsum satis docuerunt, nullam quietem, nullam securitatem, immo nec libertatem ullam futuram, si quisque sui esset juris, suasque cupiditates ferociter sequeretur. Vitam enim segregem degentes mortales, notitia ple-
rarumque rerum, quæ ad usum vitæ pertinent, de-

A

stitue-

stituebantur; quippe quum nec eas ipsi sibi comparare, nec ab aliis mutuo accipere potuerint. Iidem porro præsidia quævis desiderabant, quæ ad commoditatem & securitatem spectant: illis etiam infeliciores, qui vel naufragio, vel per vim aliorum nudi, egeni, atque omni instrumento destituti in desertam atque incultam ejiciuntur insulam; siquidem naturæ defectus ne ingenio quidem supplere queant. Gliscit tamen in horum præcordiis satis vehemens cupido, ex hoc miseriarum barathro emergendi, & ad felicitatem, a qua se alienissimos sentiunt, quantocyus perveniendi. Sed in hoc rursus studio varia, eademque gravissima, experiuntur impedimenta, & sicut sperata utilitas homines ad animorum & virium conjunctionem sollicitat, ita explorata indolis humanæ pravitas, qua sibi invicem mala quævis intentare gaudent, eosdem valde separat. Hos ita in ancipiti hærentes ipsa necessitas sensim conjunxit, quæ imminetia quotidie pericula tam a feris animantibus, quam ab hominibus, si solitariam degerent vitam, & contra ea desideratam securitatem ac liquidam felicitatem, si vires fideliter conjungerent, proposuit: quibus vero societatibus formandis primum fundamentum posuisse videntur matrimonia, in quæ homines per naturam admodum feruntur. Hac igitur ratione plures in unum conveniunt, atque voluntatum suarum arbitria vel unius vel quorundam prudentibus consiliis permisserunt, indulta ipsis potestate, ea decernendi atque imperandi, quæ ad conservationem & florem societatis per-

pertinerent. Et sic ortus fuit Status Civilis, tanto felicior præ Naturali habendus, quod quisque alterum non amplius ut invidum hostem, sed potius ut beneficium adiutorem & felicitatis promotorem respiceret, & in quo statu quisque quod æquum, quod justum, & quod bonum esset, libere agere posset, pœnæ autem, scelerum magnitudini proportionatæ, maleférios e vestigio comitarentur. Quanta denique sit Status Civilis præstantia, quisque facile animadvertit; ut vero ejusdem necessitatem veteres experirentur Persæ, apud illos statutum legimus, ut cum Rex e vita excessisset, cives per quinque deinceps dies libere & ab omni lege soluti viverent, ut re ipsa discerent: *ἢ λικόν κακόν ἐστίν ἢ ἀνευλα, ἢ Φαγάς καὶ ἀρπαγάς καὶ εἰ τι χεῖρόν ἐστιν, ἐπάγασα*, id est: *quantum malum adferat defectus legum & imperii, cædes, rapinas & si quid his deterius introducens, ut essent Regum custodes fideliores (a)*. Omnes autem hos dies non solum nefastos putarunt, sed etiam, si occasio fieret, carissimos penates, dum sæva hæc debaccharetur tempestas, quantocyus deseruerunt, in alienis terris salutem & præsidium quærentes.

(a) Vid. SEXT. EMPIRICUM *adversus Mathematicum, Lib. II.*

§. II.

Vidimus modo, homines in Statum Civilem propterea commigrasse, ut squalorem Status Naturalis sensim eluctarentur, & ad felicitatem civilem, quæ tanquam centrum est, ad quod eorum colli-

neant desideria, pervenirent. Ne autem nubem pro Junone amplecterentur, tria imprimis momenta, quibus vera absolvitur felicitas civilis, sibi proposita habuerunt, scilicet ut securitatem & opulentiam consequerentur, nec non tantum libertatis, quantum sine dispendio salutis publicæ fieri posset, sibi reserverent. Hoc enim trinum ita est perfectum, ut, uno demto, cetera vim suam amisisse videantur. Quid enim prodest civi, si securitate & libertate quidem fruatur, sed omnibus tamen destituatur, quæ ad vitam sustentandam requirantur, vel si quotidianis, eisdemque durissimis, laboribus tantum solummodo sibi comparare queat, quantum ad tenuem victum & parabilem amictum pertineat? Gerunt enim tum & secum quotidie circumferunt cives rigidissimum exactorem, latrantem stomachum, qui furdas omnino habet aures. Rursus si cives divitiis & omnium rerum copia abundant, sed nulla vitæ & opum securitate gaudeant, quid quæso illæ profunt? quum inter extrema quævis pericula vitam trahant, & horrenda Status Naturalis incommoda, quamvis in civitate degant, experiantur. Quis, quæso, non etiamnum ingemiscit veterum Tyriorum forti sub eorum rege *Pygmalione*, qui, cum per commercia suas opes nec non Fiscum Principis insigni iter quotannis auferent, sua tamen solertia id tantum effecterunt, ut in Regis avari invidiam inciderent; adeo ut hic continuas meditaretur cædes, quo temere occisorum bona sibi vindicare posset. Denique si cives & opibus gaudeant & de securitate in sinu sibi gratulari que-

queant, sed justam desiderent libertatem, illis non multo sunt feliciores, qui aureis detinentur compedibus; quibus asperitatem fortis captivorum mitigari & cohonestari, credidisse videntur veteres. Quare in nostram sententiam egregie sic diserit Quidam ex nostratibus: *Kunungår ma styra land of als mega/ siva at han hawi svelver firi Eudi of Mannom heder of gagn of glædi of hans undidana mage litva med frid of frålse och samsjo inbyrdis/ id est: Rex ita regnum & cives reget, ut ipse apud DEum & homines consequatur ex eo honorem, utilitatem & voluptatem, civesque ipsius vivant in pace, tranquillitate & mutua concordia (a).*

(a) Vid. *Kununga och Högdinga Etyrifle p. m. 29.*

§. III.

Sicut externa rei species ab interna ejusdem constitutione non raro differt; ita quoque felicitas, quam modo descripsimus, ita discrepat ab alia, ut hæc cum vera nihil, præter solam speciem, commune habeat. Hæc igitur est illa, quam *Personatam* nos nuncupamus *felicitatem* & quæ absolvitur variis momentis, quæ primo quidem intuitu ad almæ felicitatis portum nos deducere videntur, quum tamen ab eodem nos revera abducant. Quocirca notamus, quod, cum multorum hominum hoc commune sit vitium, ut in veram rerum indolem obiter tantum inquirent, adeoque magnificis earum præstigiis se in transversum rapi patiantur, haud pauci dentur, qui personatæ

tæ felicitati tantum statuerint pretium, ut veram præ illa sæpe neglexerint, ceu ex mox dicendis adfatim patebit. Antequam vero cymbam meam a littore solvam, Tuam C. L. benevolentiam enixe mihi expeto, velis juveniles hosce atque innoxios labores meliorem in partem interpretari. Quo Tuo favore fretus ingenue fatebor, verum esse illud Poëta:

*Nobilitare potest nostram Tua Gloria Musam;
At Tibi Musa potest addere nostra nihil.*

§. IV.

Siquidem non cum perfectis vivitur hominibus, uti recte observat CICERO; profecto mirum non est, quod instituta humana, etjam optima, suis nonnunquam laborent defectibus. Sicut igitur in horto, cujus singulæ aræ fragrantissimis luxuriant floribus, hinc inde tamen conspiciuntur plantæ, quarum indoles generi nostro minus est benigna; ita quoque in singulis fere imperii formis aliquid personatæ felicitatis invenire licet. Habet quidem *Despotismus* sua commoda, tum quod negotia quævis celeriter expediri queant, tum etjam quod imperans contra ingravescentes forte hostium impetus subditorum vires ac studia valide conjungere & motus internos, si qui existant, graviter plerumque reprimere queat. Attamen quum omnia non tantum sub imperio, sed etiam sub dominio Despotæ sint constituta, securitatis internæ pars, quæ absolvitur tranquilla vitæ ac bonorum, legitime partorum, possessione, hic sæpe

pe est exigua; siquidem imperans & ejus ministri præcipui plurima sibi impune adserere possint. Hinc DE MONTESQUIEU Despotismum ita describit: *Quand les Sauvages de la Louisiane veulent avoir du fruit, ils coupent l'arbre au pied, & cueillent le fruit. Voilà le Gouvernement Despotique (a).* Quod ad libertatem in Despoticis attinet imperiis, ipsa nulla fere est, quum heic non tam cives quam devota reperiantur mancipia. Quantumvis igitur grandia & firma videantur Despotica imperia, specie tamen magis, quam re ipsa sunt felicia. Sicut porro in Monarchia obtinent Leges Fundamentales; ita non diffitendum, quin melior heic sit civium conditio, quam in imperio Despotico. Attamen quum leges modo memoratæ sint plerumque & paucæ & nimis generales, certe nisi Monarcha probus ac salutis publicæ studiosus ex suoapte fuerit ingenio, multum personatæ felicitatis hic erit. Non heic de plena bonorum securitate sibi gratulari semper possunt incolæ; quum enim Princeps pro arbitrio tributa civibus imponere queat, tantas colligere potest pecuniarum summas, ut civium bona exhauriat. Est autem, quod religioni sibi ducat, cives vexare; vix tamen impedire potest, quin avaris exactorum & Ministrorum manibus inter computandum multum adhæreat, præfertim si imperium paullo vastius fuerit. Deinde quum illustriora quævis munera solus Monarcha, prout ipsi videatur, distribuat, omnes, quorum præcordia emergendi studium coquit, ad aulam se conferre coguntur, Principis gratiam aucupaturi; cui
 stu-

studio intenti bona sua admodum dissipant, quæ jactura sine reliquorum civium dispendio raro refarcitur. Hinc metuunt Principem, metuunt etiam Ministros ejus, unde parum libertatis, commoditatis fere nihil heic reperitur. Adde, quod in Monarchiis potius in censum veniant grandia facta, quam placidæ virtutes, quippe quæ invidiam magis quam honores suis conciliant cultoribus; quare etiam hæ præter meritum algent, & proinde felicitas civilis heic minus erit solida. Aristocratiaæ diversas esse species, notum est, ex quibus nos tantum considerabimus, *Successivam & Electivam*. In illa quum non per meritum in rempublicam gradus, sed per natales discernantur Optimates, satis apparet, quod gubernaculo Imperii tales subinde præficiantur, qui nulla fere prudentia aut rerum experientia pollent; ex quibus proinde aptissima consilia frustra expectantur. Secus se res habet in Aristocratia Electiva, ubi illi per communia suffragia ceteris in administrando imperio præferuntur, qui virtutibus ac meritis eminent. Enimvero quum in Aristocratia pleurumque contingat, ut Optimates haud satis esse putent, sententiam suam in Senatu proposuisse, sed quisque suam ceteris prævalere anxie cupiat, non potest non dissensus existere, mora gravissimis nece negotiis, & arcana consilia inter crebras & animosafas ventilationes in vulgus emanare; quomodo calculi publici immane quantum turbantur. Quid? Quod in Aristocratia late pateant patrocina, & proinde honores & præmia non semper optime meritis, sed Opti-

matis

matis cujusdam clientibus, qualescunque illi fuerint, conferantur. Taceo, quod vitia Procerum, quum commode puniri nequeant, per vitalia civitatis descendant & publicam felicitatem sæpe turbent. Denique quamvis Democratia multis modis commendanda videatur; attamen si puram Democratiam & omnes æqualibus frui juribus ponamus, quæ, quæso, hinc existeret confusio? Quam sæpe summa imis miscerentur? Certe non dissimilis foret respublica Statui Anarchico, ubi nemo parere, omnes imperare volunt. Præterea quum in Democratia non ponderentur, sed numerentur rationes, nec magis valeat prudentissimi exactum judicium, quam alterius cujusvis, etiam qui ultra crepidam non sapit, libera optio, vix erit sperandum, quod optima consilia semper executioni dentur. Si factiones etiam in civitate hac subinde gliscant, tanto latius serpent, quod nullus heic sit *Hercules*, qui hanc hydram in ipsa herba reprimere valeat. Putatur quidem tam Aristocratia quam Democratia esse ex sua indole sanctuarium veluti virtutum; docet tamen Historia, quod *ostracismo* sæpe mulctati fuerint, qui virtutibus præceteris eminuerunt, adeoque dignissimi fuerunt, qui & libertate & honoribus in sua fruerentur patria: ut alia incommoda, quæ Democratia cum Aristocratia habet communia, sicco prætereamus pede. Sicut igitur regulares, uti dici soverunt, imperii formæ suis laborant incommodis; ita quisque facile animadvertit, quod ad veram civium felicitatem apprime conducatur forma regiminis prudenter mixta, sive ex omnibus ita temperata, ut quod in singulis optimum est reti-

neatur, atque incommodis illarum, quantum fieri potest, obex ponatur, & earum defectui subveniatur.

(a) Vid. *L'Esprit des Loix*, Tom. 1, p. m. 103.

§. V.

Nihil fere est, in quod homines tanto studio tantaque animorum contentione feruntur, nihil etiam est, quod amissum tantopere desiderant, quam almam libertatem. Quid enim, quæso, aliud est, propter quod Statum Naturalem adeo commendant, ut sola hujus recordatio salivam illis movere videatur, quam quod omnes in hoc plena gavisi sint libertate, quam qui possident, nihil admodum desiderare purantur. Libertatem vero in genere definire solent Eruditi per facultatem prævia consultatione se ad aliquid sponte sua determinandi; adeoque ipsa in eo potissimum se exferit, quod homines motiva agendi non ab aliorum decretis, sed a seipsis sumant, ideoque actiones quasvis & externa momenta ita disponere queant, ut ad suam utilitatem ac commoditatem, tamquam radii ad centrum, convergant. Quum autem eximio hocce Divinæ indulgentiæ munere sæpius abuterentur mortales sibi relictæ; consulcum ipsis visum fuit, libertatem in Statu Civili certis, sicut in antecedentibus dictum fuit, limitibus circumscribere; quare etiam orta fuit distinctio inter *libertatem moralem*, cujus ideam modo exhibuimus, & *Politicam*. Hanc autem in eo consistere arbitramur, quod singuli cives plena vitæ, conditionis atque bonorum securitate gaudeant, quamdiu pro-

probis legibus sese convenienter gerant. Vel ut illustr. MONTESQUIEU loquitur: *La Liberté Politique ne consiste point à faire ce que l'on veut. Dans un Etat, c'est-à-dire, dans une société où il y a des loix, la Liberté ne peut consister qu'à pouvoir faire ce que l'on doit vouloir, & à n'être point contraint de faire ce que l'on ne doit pas vouloir* (a). Quocirca statim notamus, quod cum in Statu Democratico omnia ad primam spectare videantur æqualitatem, multi quoque credant, formam Regiminis Democraticam esse liberrimam. Verum hi fere sunt, qui potentiam populi cum ejusdem libertate præpropere confundant. Quare etiam prudentiores huic formæ merito prætulerunt genus imperii temperatum, ut liberius; in quo tamen libertas sobrie est servanda, ne beneficam suam indolem amittat. Audiamus rursus illustr. MONTESQUIEU ita differentem: *La Liberté n'est pas toujours dans les Etats Modérés. Elle n'y est, que lorsqu'on n'abuse pas du pouvoir; mais c'est une expérience éternelle, que tout homme qui a du pouvoir est porté à en abuser, il va jusqu'à ce qu'il trouve des limites. Qui le diroit! La vertu même a besoin de limites* (b). Sæpe igitur contingit, ut libertas civilis evadat personata, & ut cives post mutatum imperium ab uno impotenter gestum, non tam conditionem suam emendaverint, quam nomen formæ imperii in jucundius mutaverint. Exempla hujus rei varia nobis subministrat Historia. Sic Romani, expulso *Tarquinio Superbo* & abrogata simul Regia Potestate, in plenam libertatem se adterere nitentur; sed quum Rectore opus esset, prudentiorum

consilio introducta fuit Consularis dignitas, qua vero Regia Majestas non tam imminuta fuit, quam annua facta. Iidem quoque Romani postquam Græciæ civitates subjugassent, singulis post gravissima vulnera, ipsis inflicta, favum libertatis proposuerunt. Hoc autem modo & gratiam apud victas nationes inierunt, & liberas ipsas pronuntiantes ita vires earum & disjuxerunt & sensim fregerunt, ut de umbra tantum libertatis, cui nihil subesset solidi, sibi gratulari potuerint. Sicco jam pede præterimus artificia Imperatorum Romanorum, qui fictis libertatis larvis populum seduxerunt, partim fasces imperii illi submittendo, quo tantam consecuti sunt auctoritatem, quantam amisisse multitudini videbantur, partim magnificos titulos & insignia quædam ingrata recusando, partim cives in consilium de rebus minoris momenti adhibendo, se autem, velut Salaminiam triremem, ad graviora negotia reservando, quibus libertatis ac potentia simulacris interea detinebantur Quirites, dum imperatores de summa potestate in sinu gauderent. Libertas denique civilis in imperiis Aristocraticis atque Democraticis evadit personata, quoties cives, quibus imperii administratio demandata est, consilia quævis non tam ad publicæ felicitatis rationes, quam ad privatæ utilitatis ac voluptatis decempedam exigant. Cujus rei exempla iterum nobis suppeditat Historia tam Græca, quam Romana. Siquidem populus, libertatis aura ferociens, in id strenue incubuerit, ut auctoritatem Optimatum imminueret; qui rursus, ne suis deessent partibus, populi potentiam modo reprimere, modo a-

lior-

liorsum vertere nitebantur; ex quibus moliminibus gravissimæ subinde inter ipsa civitatis membra ortæ sunt collisiones. Immo hæ respUBLICÆ, quæ pridem domi felices & foris potentes fuerunt, suas tamdiu invicem librarunt vires, donec easdem sensim contererent atque ipsum imperium in evanidam degeneraret Anarchiam. Atque huc respexisse videtur MONTESQUIEU, dum ita disserit; *Il pourra arriver que la constitution sera libre, & que le citoyen ne le sera point. Le citoyen pourra être libre & la constitution ne l'être pas. Dans ces cas, la constitution sera libre de droit & non de fait: le citoyen sera libre de fait & non pas de droit* (c).

(a) Vid. *L'Esprit des Loix* Tom. 1. p. m. 255. (b) Vid. *Libr. & Tom. cit. p. 256.* (c) Vid. *Libr. cit. Tom. II. p. 1. & 2.*

§. VI.

Ad felicitatem civilem promovendam multum con-
ferre existimant nonnulli ipsam imperii molem seu
quantitatem, ita quidem ut quo majora fuerint rei-
publicæ cujusdam pomœria, eo etiam major felicitas
in singulis subnasceretur angulis. Fateor equidem, exi-
guas nimis ac tenues respUBLICAS plurimis laborare
incommodis; partim enim nec tantas ipsæ comparare
possunt copias, quantæ ingravescentibus forte hostium
insultibus valide repellendis sufficiant, quare fœderato-
rum sollicitare auxilia sæpius coguntur; partim etiam
eas desiderant vires, quibus necessaria commoda tem-
pore pacis sibi procurare vellent. Quamobrem ejus-
modi respUBLICÆ haud dissimiles sunt corporibus, lon-
ga phthisi confectis; quæ nec se ipsa sustentare, nedum
egre-

egregii quid moliri valent. Quod licet ita sit, præ-
 postere tamen argumentantur, quotquot colligunt, fe-
 licitatem civilem pro ratione aucti imperii incrementum.
 Sicut enim ut ingentia corpora moveantur, vel una,
 eademque ingens, vis requiritur, vel plures magnæ
 & conspirantes adfint potentiæ necesse est; ita etiam
 ut vastum contineatur & regatur imperium, omnino
 necessarium est, ut vel unus eidem præsit Princeps,
 qui tanta gaudet potestate, ut ex suo nutu & arbitrio
 omnia gerere queat, vel ut vasti imperii administra-
 tio inter plures distribuatur Proceres, vel ut utrum-
 que simul fiat. In priori casu emergit despotismus,
 quem in amplissimis imperiis & olim viguisse & et-
 jamnum obtinere, Historia docet; quæ simul evincit,
 cives ab opulentia, securitatis atque libertatis culmi-
 ne fuisse remotissimos. In posterioribus autem casu-
 bus Proceres raro sese moderate gerunt, sed plerum-
 que plus ultra tendunt, atque de primo vel honoris
 vel splendoris gradu acriter inter se disceptant. Esto
 autem, quod ambitioni resistant illecebris, sapius ta-
 men specioso obtentu vel coercendæ plebis vel felici-
 tatis publicæ promovendæ reliquos vexant cives, in-
 primis si ut a Jove ita etiam a fulmine fuerint re-
 motiores. Et tunc pauperes in angustis constituntur,
 quum causæ suæ patrocinium nusquam fere inveniant.
 Præterea quum magna imperia conservari nequeant
 sine stipendiis; necesse est, ut in grandibus imperiis
 magna pendantur tributa. Et licet plurimi in illis po-
 rantur, qui symbolas in ærarium conferant; majores
 etiam heic sunt faciendi sumtus tam in copias & ea-
 rum

rum congiaria, quam in magnificentiam imperii; quare vectigalia heic non possunt non esse numerosa, præsertim belli temporibus, quæ exactores sæpe reddunt gravissima. Uterius quo demumque modo vasta imperia fuisse orta concipiamus, sive vicinorum regiones vi & armis in formam provinciarum sint reductæ, sive per matrimonia vel hereditates aucta fuerint; certum tamen est, tum quod novæ gentes hanc mutationem minus æquo ferant animo, tum etiam quod vicini populi hanc crescentem nimis potentiam non aliter adspiciant, quam ingentem columnam, quæ subitam illis minitatur ruinam. Quare tam illi in pristinum se adserere statum nituntur, quam hi nullam prætermittunt occasionem, qua vægrandem illam potentiam si non aperto Marte, atamen per cuniculos, imminuere ac subvertere possint. Ut reticeam, quod gravissima vitia in vasta imperia catervatim irrumpant, quæ, tamquam exitiosa gangræna, felicitatem civilem depascuntur. Quæ a nobis in medium jam fuerunt allata satis confirmat veritatis testis, Historia. Neminem enim fugit, quod ALEXANDER M. ille fortunæ filius, post Græciæ, in qua educatus erat, servitutum, plurimas eademque opulentissimas Asiæ gentes sibi subjecerit, atque in unum regnum multa regna conjecerit. Sed quam felix fuerit militum conditio post tot egregia facta nomine reliquorum fatetur COENUS: *intuere, alloquitur ALEXANDRUM M. corpora nostra exsangvia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putrida. Jam tela bebetia sunt, jam arma deficiunt. Omnium victores,*
omni-

omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello (a). Idem paullo post in ætatis flore, in medio rerum suarum cursu extinctus, regnum reliquit incompositum, id est Matri, Uxori, Liberisque perniciem & amicis horumque stirpi perpetuam digladiandi & inusitatis sceleribus in se invicem sæviendi materiam. Si ex Asia in Hesperiam transfretamus, deprehendimus quod & fortuna & virtutes Romanos pæne destituerint, postquam imperium horum maxime fuit auctum, adeo ut hoc deinceps ex sua etjam laboraverit magnitudine. Quamobrem etjam SCIPIO, teste VALERIO MAXIMO, Deos immortales potius orandos esse censuit, ut Populi Romani res perpetuo servarent incolumes, quam ut meliores easdem amplioresque facerent. Immo in publicis tabulis solemnem precationis formulam in hunc sensum emendari iussit (b); quasi jam tum prævidisset Patriam, in CLAUDIANO Poëta ita ingemiscentem:

- - - - - *Heu prospera fata!*
Quid mihi septenos montes, turbamque dedistis,
Quæ parvo non posset ali? Felicior essem
Angustis opibus. Mallem tolerare Sabinos
Et Veios: brevior duxi securius ævum.
Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
Ad veteres fines, & moenia pauperis Anci!
Sufficerent Hetrusca mihi, Campanaque culta,
Et Quinctii Curiique seges, Patriæque petenti
Rusticus & proprias ferret Dictator aristas (c).

Ne

Ne autem antiqua solummodo exempla producamus, agedum recentia, quum præsto sint, adferemus, quæ etiam evincunt, quod per aucta imperia non admodum creverit felicitas civilis. Sunt scilicet in Europa nonnulli Principes, qui regnorum suorum pomœria, vindicatis sibi Americæ ingentibus provinciis, auxerunt, quas cum avitis imperiis per densas classes conjunxerunt. Videamus vero qualis ita facta sit Europæ facies, quam in hunc modum delineat acutissimus MONTESQUIEU: *Une maladie nouvelle s'est répandue en Europe; elle a saisi nos Princes & leur fait entretenir un nombre désordonné de troupes. Elle a ses redoublemens, & elle devient nécessairement contagieuse. - - - Chaque Monarque tient sur pied toutes les armées qu'il pourroit avoir, si ses peuples étoient en danger d'être exterminés; & on nomme paix cet état d'effort de tous contre tous. Aussi l'Europe est elle si ruinée, que les particuliers, qui seroient dans la situation où sont les trois puissances de cette partie du Monde les plus opulentes, n'auroient pas de quoi vivre. Nous sommes pauvres avec les richesses & le commerce de tout l'Univers; & bientôt à force d'avoir des Soldats, nous n'aurons plus que des Soldats, & nous serons comme des Tartares (d).*

(a) Vid. CURTHII *Histor. Lib. IX. Cap. 3. §. 10. II.* (b) Vid. *Lib. p. m. 35.* (c) *De Bello Gildomico v. 104. seq.* (d) Vid. *L'Esprit des Loix, Tom. II, p. m. 59.*

§. VII.

Ad felicitatem civilem plurimum conferre præfertim antiquissimis temporibus crediderunt multi ipsam *Gloriam*, quam Natio quæcunque ex rebus in bello fortiter ac feliciter gestis sibi comparaverat. Quisque igitur facile animadvertit, quod ut actiones Heroicæ tunc maxime in censum venerint, ita per gloriam intellexerint veteres rumorem grandium facinorum, late se diffundentem. Quid? Quod gloria isthæc privatæ etiam domus non decus solummodo, sed etiam fulcrum putaretur. Cujus quidem opinionis lepidum exemplum Quidam ex recentioribus nobis tradidit: *A la mort d'un Chevalier, qui s'etoit distingué par son intégrité, son desinteressement, & des actions d'éclat, les plus grands Seigneurs, les Rois même ambitionnoient d'avoir son épée ou son Cheval de bataille. Le Duc d'Orleans, frere de CHARLES VI fit demander celle de JEAN DE BEAUMONT, Chevalier Breton. Il offrit en même tems de donner à la fille de ce vaillant homme une dot assez considerable. Elle se trouvoit absolument sans bien. GUILLAUME DE ROSNIVINEN l'épousa, refusa la dot & garda l'épée (a).* Fateor omnino, quod gloria plerumque sit virtutis comes, & proinde quod sicut virtutis ita gloriæ præmium nonnunquam sit felicitas: fateor etiam, quod multi Principes egregiis facinoribus tantam sibi gloriam & fortitudinis opinionem acquisiverint, ut sola nominis celebritate adventantes hostes in fugam conjecerint, & pericula

cula quævis tam a suis, quam a Sociorum terris opportune averterint; interim tamen isthæc gloria, quanta demumcunque illa fuerit, genuinam ac perpetuam felicitatem nemini adhuc dedit. Redeunt quidem interdum Duces ac milites ex præliis, spoliis opimis graves, sed secum ferunt profunda vulnera, hiulcas cicatrices fractamque valetudinem; vel si Argyraspides etiam fuerint, inveniunt tamen patriam viris fere exhaustam, agrosque defectu colonorum passim neglectos, adeo ut inter adoras & laudes latrantem sæpe ferant stomachum, & omni commodorum præsidio penitus sint destituti. Haud opus est, ut ad alias gentes excurramus, exempla sententiam nostram confirmantia impetraturi, quum luculentissima in nostra occurrant Patria. Sub CAROLIS enim nostris vel solum Svecorum nomen tantum terrorem ferocissimis iniecit gentibus, ut fortuna ipsa non sequi, sed ducere videretur nostras cohortes. Sed quam longe abfuerint Majores nostri a veræ felicitatis civilis culmine, quum ingentia civium agmina dulces relinquere penates quotannis cogentur, ut gloriam fortissimorum Regum promoverent, quisque etiam sine Oedippo conjicere potest. Certe quæ tunc Patria accepit vulnera cicatricem nondum penitus obdlexerunt. Hæc tamen non eo sunt trahenda, quasi nos existimemus, gloriam Nationis esse negligendam, quum eandem esse utilissimam judicemus. *La Gloire d'une nation, inquit VATTEL, est ce brillant avantage, qui lui attire la consideration des autres peuples,*

Et qui la rend respectable à ses voisins. Une Nation dont la reputation est bien établie & principalement celle dont la gloire est éclatante, se voit recherchée de tous les Souverains: ils desirent son amitié & craignent de l'offenser: ses amis & ceux qui souhaitent de le devenir, favorisent ses entreprises & ses envieux n'osent manifester leur mauvaise volonté (b).

(a) Vid. *Essais sur Paris Tom. III.* (b) Vid. *Droit des Gens Tom. I, p. m. 76.*

§. VIII.

Sicut ad firmitatem & agilitatem corporis animalis plurimum conferunt nervi; ita quoque ad robur imperii & felicitatem singulorum civium haud parum conducere censentur pecuniæ, quæ proinde nervi rerum gerendarum haud immerito salutantur. Id quod verum est sive homines tempore belli sive pacis consideremus. Sicut enim in illo vi summa omnia geruntur; ita ad felicem belli exitum haud parum conferunt pecuniæ: quibus deficientibus omnia langvent torpentque, multæ occasiones bene inceptæ intermittuntur & omittuntur, exercitus ab hostibus ad incitas rediguntur, vel mandata Ducum contemnentes sponte sua dilabuntur, vel denique tumultuantes in ipsos imperantes mucrones stringunt. Immo magis regit, quam regitur miles, si stipendia desint, quæ nexus sunt & stimuli, quibus ad molestias quasvis sponte devorandas properat. Pacem omnes quidem poscimus, sed si civitas opibus

bus fuerit exhausta, miseria & squalore consumitur populus, quantumvis dulcia tranquillitatis somnia vel ex devictis terris, vel ex parta gloria sibi fingat. Nihil enim miserius est Principe, qui mendicis imperat, *som är Stafkarla Konunger*, sicut emphatice loquitur pervetustus noster Politicus (a). Attamen nubem pro Junone & personatam felicitatem pro vera amplectuntur, quotquot existiment, grandes auri argentique cumulos firmissimum fundamentum felicitati civili sternere. His enim metallis nullum fere per se inest pretium, quin multo majorem utilitatem generi nostro præsent tam cuprum quam ferrum, sed signa tantum sunt aliarum rerum utilium, valoremque ab impositione hominum derivant. Ponamus igitur per detectas in aliqua terra metallifodinas copiam auri & argenti duplo increvisse, pretia quoque mercium & operarum duplo majora evadent; quo quidem in casu annum lucrum civium numerosius forte, non autem multo majus erit, quam ante. Aucta tamen auri & argenti vis facit, ut circulatio pecuniarum non sine insigni civium emolumento promoveatur. At si opum abundantia horrorem laborum atque negligentiam artium quarumvis producat, quod interdum fieri solet, exteri occasione invigilantes tam per merces necessarias, quam per res ludicras grandes pecuniarum summas ab opulentis & fastuosis emungunt possessoribus; atque ita dives illa regio nimia opum copia sensim vel ad inopiam vel ad squalidam redigitur magnificentiam, civesque extra

orbitam felicitatis rapiuntur, intra quam vel fero vel nunquam revertuntur. Juvat rursus exempla, sententiam nostram confirmantia, in medium proferre. Post detectos Indiæ Occidentalis thesauros tantam auri argentique vim sibi compararunt Hispani, ut his metallis pæne luxuriari viderentur. Sed insuetæ hæ opes non tantum profuerunt Hispanis, quantum suæ metallifodinæ juvarunt Germanos. Hæ enim in Germania & Hungaria augment civium industriam ac promovent artes & agriculturam, quas in Hispania sufflaminant copiosæ mineræ Mexicenses & Peruvianæ. Immo frequentia cum Indis instituta commercia non tam Hispanis, quam aliis profunt nationibus. Bene igitur & ad præsens negotium apposite ita ratiocinatur MONTESQUIEU: *C'est une mauvaise espece de richesse qu'un tribut d'accident & qui ne dépend pas de l'industrie de la Nation, du nombre de ses habitans, ni de la culture de ses terres. Le Roi d'Espagne, qui reçoit de grandes sommes de sa douane de Cadix, n'est à cet égard qu'un particulier très riche dans un état très pauvre. Tout se passe des étrangers à lui, sans que ses sujets y prennent presque de part: ce commerce est indépendant de la bonne & de la mauvaise fortune de son royaume (b).*

(a) Vid. Ronunga och Hösdinga Styrlisse Sect. IV. S. 9.

(b) Vid. L'Esprit des Loix Tom. II. p. m. 322.

§. IX.

Quemadmodum ad familiam bene constituentem non solum requiruntur justii redditus, sed impri-

primis ut hi ita administrantur, ne quis a fructu & præmiis pro ratione meritorum excludatur; ita quoque in felici republica opus est, ut facultates non admodum inæqualiter inter cives distribuantur, & ut stipendia laboribus sint proportionata. Ex quo statim apparet, quid sentiendum sit de *lucro* ita dicto *nationali*, de quo rite determinando multas recentiori præsertim ævo motas fuisse controversias, novimus. Per lucrum modo nominatum nos intelligimus incrementum quodvis innoxium reddituum publicorum, quod obtinetur vel per artes manuaras dextre promotas, vel per inventas atque excultas metallifodinas vel denique per laudabilem civium parsimoniam; qua tanto opulentiores redduntur cives, quo pauciores pecuniarum summas ad externos deferunt, ut merces eorum sibi acquirant. Quod singula hæc momenta ad opulentiam & felicitatem civitatis apprime conducant, negaturum speramus neminem. Dantur tamen pingvia ingenia, quæ in lucro Nationali æstimando alia ratione calculos subducunt, & specioso hoc nomine suum ditescendi studium apte palliant. Atque hi fere sunt, qui sibi aliisque persuadere nituntur, ingenui civis esse, merces in natali solo & ab indigenis fabricatas artificibus, quantumvis magno consent pretio, potius emendas esse, quam ab exteris; causam interferentes, tum quod aliter perfici nequeant artes, tum etiam, quod pecuniæ ad exterarum ita non transeant nationes. Enimvero licet amore in patriam nemini simus secundi, fateri tamen cogimur,

gimur, quod isthoc lucrum non tam Nationale, quam potius privatam sit, & ad personatam felicitatem referendum. Quæ enim quæso æquitas, si quis ditescendi studio flagret, quod reliqui cives ejus propositum suis adjuvare debeant impensis? Et quis ferret hominem ita ratiocinantem? Quocirca non negamus, quin artes cum variis difficultatibus ab invida turba objectis colluctari sæpe cogantur, & proinde quod earum cultores tam pecunias e publico concessas (sörslag) quam præmia desiderent; interim tamen si artes sobrie nec ad vanam exerceantur magnificentiam, officinam post aliquot annos ex suis sustentabunt sumtibus industrii artifices, nec sub variis prætextibus pecuniam quotannis ex publico emungent; præsertim si illi caveant, ne exteris vel in bonitate mercium sint inferiores, vel in pretio earum multum superiores. Quid? Quod experientia docuerit, quod artifices nimis cito opulenti facti ab industria ad socordiam sensim desciverint, non sine ingenti tam artium quam Patriæ detrimento. Insuper vel ex dictis patet, quid statuendum sit de Monopoliis, quæ quoad nomen ipsum adeo invisa fuerunt Romanis, ut SVETONIUS memoriæ prodatur, Imperatorem TIBERIUM veniam a Senatu petiisse, hoc vocabulo utendi. Pleraque autem talia sunt, ut ad privatam magis utilitatem, quam publicam felicitatem conducant; præsertim si concedantur circa res, ad necessitatem vitæ pertinentes. In aliis vero casibus nonnunquam sunt fructuosa. I:º Si quis proficuam quandam artem
 inve-

invenerit, cujus arcana, propositis licet præmiis; nemini prodant, nisi privilegium obtinuerit exclusivum, tum hoc ad certum concedi potest tempus. Alter casus est, quando officina ingentes requirit pecuniarum summas, quales præter vel Principem vel societatem civium opulentiorum nemo præstare potest. Sed de hisce privilegiis jam pluribus differere instituti ratio non permittit.

§. X.

Satis diu per orbem invaluerat popularis ille error, quod opificia quævis essent fordida, minimeque Viro illustri digna; cujus opinionis rationem arcessunt nonnulli ex duro & umbratili vitæ genere, cui advesiunt opifices. Sed quid quæso arte imperatoria laboriosius? Quid Judicaria magis umbratile aut sedentarium? Quid tamen utraque in omni civitate utilius aut nobiliter esse potest? Contra ea igitur existimant alii, quod opifices a consilio, ab imperiis, ab honoribus sint semovendi, quod animi generosi vim ac robur mercede conducti pleurumque amittant. Quæ tamen ratio non omne tulit punctum; quare etiam artibus suis nunc redditus est honos, sua constat dignitas. Per artes enim ea sibi comparant homines, quæ vel ad necessitatem vel ad commoditatem & ornamentum hujus vitæ pertinent. Quocirca observamus, quod in necessarias artes primum incubuerint mortales, siquidem prius de eo fuerint solliciti, ut viverent,

D

dein

dein vero ut bene ac commode viverent. Hinc agriculturam, horticulturam aliasque Oeconomiae partes generi humano fere coevas reperimus & in deliciis habitas, adeo ut praestantissimi viri curule ebur aliquantisper reliquerint, & fumosa rusticorum mapalia subierint, partim ut artes tam proficuas suis exemplis atque inventis juvarent, partim ut urbanas curas inter Florae & Faunae innoxias voluptates obliviscerentur. Rerum necessariorum copia ingeneravit earum possessoribus studium commoditatis, ad quam obtinendam ac perficiendam variae successu temporis inventae sunt artes. Sed fatendum omnino est, quod haec, nisi sobrie tractentur, benignam suam indolem sensim amittant, & ad personatam tantum felicitatem latam sternant viam. Ponamus enim, imperium quoddam amplis gaudere terris, sed paucioribus incolis, quam ut illis excolendis sufficerent; ponamus insuper, quod nec hi tantam ex suo solo colligant messem, quanta ad illos sustentandos requiratur; tunc si magnae coloniarum parti sordeant rustica opera & ipsi in urbes commigrent, ut illas excolant artes, quae ad commoditatem & ornamentum vitae spectant, artes necessariae defectu cultorum sensim langvescent, adeoque illis crescentibus rura, quae promi cendi sunt verae opulentiae, quotannis decrescent. Laudatur admodum COLBERTUS a Politicis, quod indoli Gallorum, in vanitatem propendenti, sese non opposuerit, quin potius illam apte direxerit ad eas artes, quae genio popularium essent convenientissimae;

quo

quo quidem consilio non solum Patriæ suæ reditus insigniter auxit, verum tacitum quoddam imperium in alias extenderit nationes, tanto firmiter, quanto magis esset voluntarium. Enimvero qui hæc instituta cum successu imitari gestit, ea omnia conjungat, quæ pridem conjunxit COLBERTUS. Dispiciet igitur Minister status, an artes, quarum introductionem meditatatur, genio civium apprime conveniant, an continua alacritatis in illis excolendis fomenta ipsis suggerere queat, an regio populis satis abundet, adeo ut si plura hominum millia in urbes se conferant, rura tamen hanc jacturam vix sentiant, & denique an rudes, ut dici siveverunt, materiæ ex propriis obtineantur terris, an vero ab exteris care sint redimendæ. Si duo hæc posteriora momenta desiderentur, non quidem negligenda sunt opificia, sed tale æquilibrium inter agriculturam & artes manuiarias constituendum, ut hæc auxiliatrices sibi invicem porrigant manus, nec artes unquam in detrimentum vitæ rusticæ prævaleant. Immo omnes artes, quibus non promovetur opulentia & numerus incolarum nec non pecuniarum circulatio, minus profunt Republicæ; cum quantum profint quibusdam civibus, tantum ad reliquorum detrimentum conferant. His jam allatis cautelam quandam Politicam addimus circa ipsas Machinas, quarum in artibus frequentissimus est usus. Quod si quis igitur Machinam inveniat, cujus ope, accedente ministerio decem hominum, parem mercium quantitatem pari tempore conficere potest, quan-

quantam sine illa elaborarunt antea centum; talis Machina in terris, quæ civibus abundat, non est ferenda, nec in ceteris minus populosis regionibus nisi circa opificiorum initia, non autem postquam constituta fuerunt, nisi deficient opifices; tum quod nonaginta hominibus, qui agriculturæ plerumque sunt inepti, victus & amictus ita subtrahatur, tum etiam quod possessores officinarum, pretio mercium eodem manente, nimis magnum percipiant lucrum. Quorum utroque efficitur, ut multi industrii cives vel ad mendicitatem redigantur, vel in alienis terris vitam sustentandi adminicula quærere cogantur.

S. D. G.

